

Program rozvoje venkova a možnosti využití faremních plánů v období 2014–2020 v ČR

Dokážou zemědělci lépe sladit své hospodaření a ochranu území?

S blížícím se novým programovým obdobím Programu rozvoje venkova se diskutuje o možnosti zavedení konceptu faremních plánů (FP) do systému agroenvironmentálních opatření (AEO). Za spolupráce obou klíčových ministerstev (MZe a MŽP), Ústavu zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI), Agentury ochrany přírody a krajiny ČR a nevládních neziskových organizací vzniká návrh podoby agroenvironmentálních opatření, která by se měla uplatnit od roku 2014.

Koncept je založen na návrhu nových a revizi současných titulů a managementů včetně jejich dopadů na flóru a faunu v zemědělské krajině a sběru pozitivních i negativních zkušeností s jejich implementací. Z šetření na úrovni zemědělských podniků a správ CHKO realizovaných ÚZEI a diskuzí odborníků nad zkušenostmi z uplynulých období, vyplynulo několik závěrů: zemědělci se zpravidla nedostatečně orientují v nabídce managementů, jejich výběr je motivován především finančním dopadem na podnik bez pochopení významu realizovaných managementů pro ochranu přírody apod. K řešení této situace, na základě zkušeností ze zahraničí, by mohlo přispět zavedení konceptu faremních plánů. Faremní plány předpokládají vytvoření úzké spolupráce a komunikace mezi zemědělcem a poradcem, která umožní objasnění příčinných vazeb managementů na biotopy a harmonizaci zájmů ochrany přírody a zemědělského hospodaření.

V letošním roce byla na základě výstupů z diskuzí nad možností implementace FP do agroenvironmentálních opatření (AEO) zahájena práce na tvorbě metodiky FP a její testování formou pilotních faremních plánů. Zadavatelem zakázky je Ministerstvo zemědělství, zpracovatelem

je Daphne ČR - Institut aplikované ekologie. Pilotní faremní plány jsou zpracovávány pro podniky, hospodařící ve zvláště chráněných územích v různých geografických oblastech, s různým produkčním zaměřením a velikostí obhospodařované plochy. Jejich výběr vychází z předpokladu, že faremní plány budou v novém programovém období zavedeny pro podniky hospodařící v chráněných územích, kde je možné realizovat nadstavbové managementy, předdefinované v ENVIRO¹⁾ vrstvě LPIS²⁾. Tato úvaha vychází jednak z reálného předpokladu postupné implementace faremního plánu do AE opatření, a jednak z potřeby primárně chránit nejcenější biotopy v zemědělské krajině.

Stávající systém agroenvironmentálních opatření umožňuje zavést faremní plán, aniž by bylo nutné výrazně měnit jeho administrativní formu, zejména nařízení vlády, hierarchii titulů a managementů. Systém agroenvironmentálních opatření, tak jak jej známe nyní, by tedy měl být doplněn o práci vyškoleného a akreditovaného poradce, který by ve spolupráci se zemědělcem a OOP sestavil faremní plán. Vrstva ENVIRO bude i nadále důležitou pomůckou, a to i pro zpracovatele faremního plánu.

Co je faremní plán?

V principu je faremní plán návrhem uceleného využití agroenvironmentálních opatření v rámci farmy, založené na poznaných přírodních podmínkách, zohledňující jak potřeby ochrany přírody, tak potřeby zemědělce. Faremní plán je koncept pro optimalizaci nástrojů (agroenvironmentálních opatření) k zachování a podpoře biodiverzity v zemědělsky využívané krajině.

K čemu by faremní plány měly sloužit?

- Faremní plány by měly napomoci lépe prosazovat zájmy ochrany přírody v zemědělské krajině při současném respektování zájmů zemědělské produkce a zachování konkurenceschopnosti podniku.
- Klíčovou úlohou faremních plánů, potažmo poradců, by mělo být dlouhodobé budování spolupráce státní správy se zemědělci.
- Faremní plány by měly vést ke snížení obtíží zemědělců s administrací, kterou žádosti o realizaci nadstavbových managementů zemědělcům přináší, vč. jednání s OOP o výjimkách a mimořádných situacích.
- Zpracování faremního plánu umožní lepší cílení managementů ve smyslu jejich prostorové distribuce v kontextu okolní krajiny, např. by poradce vymezil nejvhodnější umístění nesečených pásů.
- Flexibilní managementy, jako např. vynechání seče, které jsou pro zemědělce zpravidla administrativně velice náročné, a proto zřídka využívané, ➔

➔ né, by mohly být díky FP více využívány.

■ Poradce by měl zemědělci pomoci pochopit cíle některých opatření, zvýšit informovanost o opatřeních a optimalizovat jeho zemědělské hospodaření v chráněném území.

■ Osobní konzultace poradce se zemědělcem by měla pomoci překlenout nepochopení mezi zemědělci a úřady zastupujícími ochranu přírody.

■ Poradce by mohl pomoci v monitoringu realizace opatření, hodnocení dopadů a získávat zpětnou vazbu od zemědělců.

Kdo by měl zpracovat faremní plán?

Faremní plán zpracovává akreditovaný poradce, financovaný z prostředků určených na podporu poradenské činnosti v rámci PRV. Poradce soustředí dostupné informace o území a jeho potřebách z hlediska ochrany přírody, které integruje do hospodaření podniku tak, aby byl zřejmý prospěch jak pro ochranu přírody, tak pro zemědělce. Plán proto musí být akceptován zemědělcem i orgánem ochrany přírody. Z dlouhodobých zkušeností se ukazuje, že pro skutečně efektivní dopad opatření v krajině je klíčový dialog mezi farmářem a státem, potažmo mezi ochranou přírody a zemědělskými zájmy. Obě strany by měly seriózně usilovat o dlouhodobou spolupráci a budovat vzájemnou důvěru a partnerství. Právě poradce by mohl takový dialog v rámci přípravy faremního plánu pomoci navázat.

Co by měl faremní plán obsahovat?

Vstupním podkladem pro zpracování FP by měla být charakteristika, která popisuje základní kontext farmy a přehled klíčových souvislostí, zejména polohu farmy, stručnou charakteristiku regionu, formu územní ochrany a další. Zvláštní pozornost by měla být věnována těm skutečnostem, které mají souvislost se způsobem hospodaření a agroenvi opatření. V tomto základním podkladu faremního plánu by také mělo být shrnutí informací o hospodaření farmy, pozemcích, vybavení a výhledech do budoucna.

Zásadní fází tvorby faremního plánu je tvorba podkladů pro sestavení faremního plánu, tedy terénní průzkum, mapování a zaznamenání nejvýznamnějších zjištěných skutečností (priority a limity území). Hlavním výstupem FP bude návrhová mapa a tabulka půdních bloků s navrženými opatřeními, tituly a managementy, které budou podkladem pro celou žádost o dotaci a v případě jejího schválení zakresleny do ENVIRO vrstvy. Důležitým výstupem by také mělo být shrnutí dopadů návrhu FP na hospodaření, zejména změny výnosů z pozemků související se změnami hospodaření.

Jaké jsou kritické body zavedení faremních plánů?

Jednou z překážek je finanční náročnost na zavedení konceptu, tak jak je to u většiny úprav v systému. Faremní plány samotné by však měly zvýšit efektivitu a zacílení vynaložených prostředků. Je

nutné zavést systém vzdělávání poradců pro faremní plány a vyškolení dostatek kvalifikovaných poradců se znalostí jak zemědělské praxe, tak problematiky ochrany přírody ve velmi krátkém čase zhruba 1,5 roku. Důležitou otázkou také zůstává dořešení systému financování samotné poradenské služby. Problematické bude financování přípravy plánu pro vstup do AEO již v prvním roce nového období tj. 2014 – faremní plán musí být připraven rok dopředu (práce během vegetačního období), kdy ještě nejsou prostředky z nového programu k dispozici.

Nové programové období otevírá možnost upravit managementy v rámci agroenvironmentálních opatření na základě zkušeností ze současného programového období, zohlednit nové poznatky ochrany přírody a v neposlední řadě upravit systém tak, aby lépe vyhovoval zemědělcům. Faremní plány by pak s pomocí poradců mohly pomoci uplatnění cílů agroenvironmentálních opatření, z nichž hlavní je zachování obhospodařovaných území vysoké přírodní hodnoty, přírodních zdrojů, biologické rozmanitosti a údržba krajiny. O návrzích nových a úpravách nynějších managementů v rámci agroenvironmentálních opatření budeme informovat v dalších číslech Zpravodaje.

Zpracovaly: Miloslava Kettnerová a Pavlína Samsonová

VYSVĚTLIVKY:

1) Vrstva ENVIRO je samostatná mapová vrstva v evidenci půdy (LPIS), která přiřazuje nadstavbové tituly v podopatření ošetřování travních porostů k jednotlivým půdním blokům v LPIS. Vrstva ENVIRO pokrývá půdní bloky s kulturou travní porost ve všech zvláště chráněných územích ČR, dále ochranná pásma národních parků a ptačí oblasti vymezené v rámci oblastí Natura 2000.

2) LPIS – Land Parcel Identification System, Veřejný systém identifikace půdy

(Faremní plány ve VB také v Bio 1/2010, příspěvek ve Zpravodaji.)

